

ROZHOVOR S PHDR. LUDMILOU KUBÁTOVOU

Narodila jste se v Senci na Slovensku, gymnázium jste studovala v Bratislavě, Turnově a Benešově. Jak k tomu došlo?

Narodila jsem se 14. července 1927 v Senci u Bratislavy. Od 1. září 1938 do listopadu 1938 jsem studovala na dievčenském reformním gymnáziu v Bratislavě. Po okupaci Sence Maďary byli moji rodiče násilně vyhnáni (měli menší statek) a odstěhovali se přechodně do Tovačova, kde jsem od 1. listopadu 1938 začala chodit do měšťanské školy. Když se později rodiče usadili poblíž Mnichova Hradiště, navštěvovala jsem zde od března 1939 měšťanskou školu. Po doplňovacích zkouškách jsem od 1. září 1940 studovala na gymnáziu v Turnově. Když rodiče museli opustit přidělený statek, protože zde mělo být posíleno německé obyvatelstvo, usadili se u Benešova u Prahy, kde jsem od ledna 1941 studovala na gymnáziu až do maturity v roce 1946.

Proč jste se rozhodla pro studium češtiny a dějepisu na pražské filozofické fakultě. Na koho z pedagogů ráda vzpomínáte? Jakou jste měla tehdy představu o Vaší profesní budoucnosti?

Už na benešovském gymnáziu mě zlákala historie. Odborné knihy mi tehdy půjčovala paní profesorka Balounová a prof. Hertl. Proto jsem se rozhodla studovat historii, jako druhý předmět jsem si vybrala češtinu, protože jsem měla pocit, že si musím doplnit slovenské jazykové základy a prohloubit češtinu.

Poslední dva roky na gymnáziu jsem se zajímala (spíše tápala) o hospodářské dějiny a od studia na fakultě jsem si slibovala, že budu moci tento zájem dále rozvíjet. Po absolvování fakulty jsem měla v úmyslu věnovat se práci v některé instituci, kde jsem mohla svůj zájem realizovat (naivní sny mládí). Nicméně studium na vysoké škole bylo pro mě velice důležité. Ovlivnil mě zde především prof. Václav Chaloupecký, jehož nepovinný seminář k problematice hospodářských problémů do konce 15. století jsem navštěvovala. Dále velice ráda vzpomínám rovněž na seminář prof. Karla Stloukala, rovněž orientovaný na hospodářské dějiny.

Po únoru 1948 jsem brzy ze snů procitla a bylo jasné, že jsem neměla šanci (nebyla jsem ve straně a ani jsem do ní nehodlala vstoupit a také jsem neměla zcela čistý „třídní původ“) získat nějaké příhodné místo v oboru, proto jsem

začala hledat možnost uplatnit se v příbuzném oboru - v archivnictví a přihlásila se na archivní školu. Chtěla jsem získat maximum zkušeností a tak jsem pilně navštěvovala povinné přednášky, skládala zkoušky, ale zaměřila se plně na dokončení fakulty (dějepisu a češtiny).

Mým prvním setkáním s praktickým archivnictvím byla archivní praxe o prázdninách 1949, kdy jsme společně se spolužačkami Ludmilou Mrázkovou a Alenou Malou pořádaly městský archiv v Jirkově.

Po ukončení studia nebyla žádná naděje na zaměstnání v Historickém ústavu nebo jiném vědeckém ústavu, na který bych byla pomýšlela. Podala jsem si žádost do Ústředního zemědělsko-lesnického archivu, ale nebyla jsem přijata. Kromě toho celý náš ročník dostal umístěnky na povinné učení v pohraničí. Byla jsem přijata jako profesorka češtiny na průmyslovou školu v Chomutově. Poslední den na fakultě, když jsem si vyřizovala příslušné papíry pro školu, jsem potkala na chodbě kolegy, kteří mi sdělili, že si podali žádosti do Archivu Ministerstva vnitra a že jsou tam ještě volná místa. Hned jsem se tam vydala, podala žádost a prošla pohovorem. Bylo mi sděleno, že během prázdnin dostanu vyrozumění. Ale nic nepřišlo. Až koncem srpna (ve škole v Chomutově jsem už měla vlastní skříň a připravoval se rozvrh) jsem dostala dopis, že mám 1. září 1950 nastoupit do archivu. To byla radost!

Jaké byly v archivu Vaše první úkoly?

První měsíc jsem pracovala v podatelně (tehdy povinný usus) a od října jsem byla přeražena do Lorety, kde byly uloženy soudní fondy a seznamovala se se spisovým soudním materiálem, terminologií a praxí z 19. století. Začátkem roku 1951 jsem začala rovněž se skartacemi u soudu v Lazarské ulici a v polovině roku 1951 jsem pak byla převedena do ústřední budovy v Karmelitské, kde jsem vyhledávala na pokyn příštího profesora Fialy písemnosti hospodářské povahy v guberniu pro profesora Klímu, s nímž měl archiv spolupracovat na edici dokumentů k hospodářským dějinám (nebylo realizováno). Přitom se stěhovalo, skarovalo apod.

Se všemi pracovníky archivu jsem měla přátelské vřelé vztahy a společná a náročná práce zejména v prvních několika letech, kdy se vytvářely základy systému archivnictví a budoval archiv, přátelské a kolegiální vztahy se prohlubovaly, proto nechci nikoho z pracovníků (ani odborných ani ostatních) ve vzpomínkách pominout a vzpomínám na všechny ráda.

Musím podotknout, že začátkem padesátých let a již dříve mnoho starších archivních odborných pracovníků z archivů odešlo na fakultu, např. prof. Roubík, Husa později Fiala nebo při kádrování byli „odešlí“. Takže většina odborných

pracovníků, když jsem nastupovala, byla mladá věkem i zkušenostmi a množství práce, i manuální, přátelství utužovalo a stíralo stranickou nadřazenost. Ovlivňovali jsme se kamarádsky navzájem a předávali si zkušenosti. Bylo to období spousty naléhavých úkolů – přebírání ohrožených písemných komplexů, jejich pořádání a ukládání do nových prostor (museli tehdy stěhovat všichni pracovníci), naléhavé skartace písemností zrušených úřadů (byl obrovský tlak na urychlené vyklizení prostor). Na zaučování tedy nezbýval čas.

Byla součástí Vaší pracovní náplně i předarchivní péče?

Ano, samozřejmě. Jak jsem již řekla, skartacemi jsem se zabývala hned od počátku a zůstalo mi to prakticky po celou aktivní kariéru. Od nástupu do archivu jsem už po třech měsících prováděla skartace nejen u ministerstev a institucí, které se zabývaly hornictvím, ale jiných ministerstev, jak to vyžadovala potřeba. Začátkem padesátých let se prováděly skartace živelně, jak se zbavovala nová ministerstva i jiné instituce starých spisů. Jen u některých ministerstev se zachovaly fungující spisovny (např. jsem skartovala u ministerstva veřejných prací, kde byla dochovaná spisovna i s příslušným personálem), ale to byla výjimka.

Skartovala jsem v mnoha úřadech a institucích, někde sama, jindy v kolektivu. V padesátých letech, když bylo třeba, se skartovalo nárazově, např. na několika mimopražských soudech, v Národním divadle i jinde. S kolektivem si vzpomínám na skartace písemností Ministerstva veřejných prací, Ústřední správy státních a hutních závodů, Ministerstva průmyslu, obchodu a živností, Úřadu říšského protektora, Zemského úřadu Praha, Ministerstva těžkého průmyslu, Ministerstva paliv a energetiky, Ministerstva školství a dalších. Zde se jednalo většinou o zrušené úřady, jejichž obsáhlé registratury musely být před převzetím do archivu proskartovány.

Postupně v souvislosti se správou horních fondů jsem byla pověřována skartacemi v tomto odvětví státní správy. Sama jsem skartovala například revírní báňské úřady, Báňské hejtmanství Praha, Hospodářskou skupinu báňského průmyslu, ale i Hospodářskou skupinu železa a kovů, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo průmyslu a rudných dolů, Geofond, Českou státní účtárnu, ale i centrálu Škodových závodů v Jungmannově ulici, firmu Petzold, Matici horníko-hutnickou a řadu bank a další.

Mou první institucí byl soud v Lazarské ulici, kam jsem byla vyslána skartovat po půl roce práce v Archivu Ministerstva vnitra. Starší kolegyně (pracovala v archivu 3 nebo 4 roky) mi poskytla jedinou informaci: „písemnosti do roku 1850 neskartuj“. Když jsme dorazily do budovy a ohlédly se, odvedl nás pověřený pracovník do dvou místností, kde byly v regálech narovnané balíky, volné

písemnosti a v uličkách štosy písemností, různé krabice, papíry a noviny a velký stůl zavalený půlmetrovou horou nejrůznějších písemností. Kolegyně odešla a pracovník soudu mi dal klíč, abych se zamkla, protože místnosti byly blízko vchodu do budovy, a odešel. To bylo poprvé a naposled, kdy jsem litovala, že jsem nešla učit. Druhý den ráno v 8 hodin někdo klepal na dveře, a když jsem otevřela, stál tam úředník soudu a za ním se tyčili dva vazouni. Úředník mi oznámil, že „tito dva potrestaní mi budou pomáhat“ a odešel. Se strachem (byli jsme zamčeni a já měla klíč) jsem začala s jejich pomocí třídit věci v uličkách. Jak práce postupovala, osmělili se a požádali mě, zda bych jim nešla koupit naproti do řeznictví svačinu. Za dva dny si přinesli velký kameninový džbán a kromě nákupu svačin jsem jej každý den vláčela na oběd na Malou Stranu a když jsem šla z oběda, obrážela jsem cestou hospody a kde měli pivo (bylo nedostatkové, prodával se pivolín), koupila jsem půllitr (víc se tenkrát najednou neprodávalo) a než jsem došla do Lazarské, byl džbán plný. Společnými silami jsme skartaci zvládli.

Obecně bych snad ke skartační činnosti řekla, že jsem se vždy snažila o maximální dohodu a většinou jsem uspěla.

Archiv se snažil školit pracovníky pověřené v jednotlivých ministerstvech péčí o písemnosti a později i pracovníky jejich podřízených úřadů. Školila jsem (tam, kde jsem skartovala), na průmyslových ministerstvech a v jejich podřízených úřadech a podnicích (kromě montánních a průmyslových, např. ministerstvo těžkého průmyslu, ale i ministerstva školství, kultury, zdravotnictví aj). Později se vydávaly pokyny pro vypracovávání skartačních směrnic a spisových a řádů. (Tato agenda přešla později do kompetence AS). Do této péče patřily i montánní instituce.

Někdy koncem roku 1952 byli někteří odborní pracovníci archivu MV pověřeni jako „opky“ (operativní pracovníci) pro styk s krajskými archivy. Byl mi přidělen Jihomoravský kraj a Severomoravský kraj. Zpočátku se jezdilo každý měsíc, později v delších intervalech. Brzy po ustavení AS přestaly „opky“ fungovat a zůstaly jen přátelské vztahy s tamními archiváři.

Do 50. let 20. století nebyla předarchivní péče organizovaná a systematická, často závisela na dobrovolnosti institucí i archivních pracovníků. Teprve od 50. let se začala skartace systematicky provádět u ústředních úřadů a pozvolna i u ostatních úřadů a institucí. Jen pomalu se vytvářely u úřadů spisové řády, skartační řády a rejstříky, vydávaly se skartační směrnice a budovala systematická předarchivní péče.

Domnívám se, že předarchivní péče by měla být úzce propojena se zpracováváním fondů a jejich využíváním. Jen tato vzájemná symbióza umožňuje archiváři vidět písemnost jako užitečné celky.

Jsem přesvědčena, že předarchivní péče a výběr dokumentů měly a mají svůj nemalý význam pro současnost, ale i pro budoucnost a to nejen pro vlastní historii, ale nejednou i pro každodenní život. A kdyby se dalo zařídit, aby hlasu historie naslouchala veřejnost a její zástupci - poslanci, mohly by se stát vybrané dokumenty názorným příkladem historia magistra vitae.

Vaší celoživotní specializací jsou horní fondy a problematika horní správy. Jak jste se k tomuto tématu dostala?

Jakési dispozice pro tuto práci jsem získala již na vysoké škole. Pokud jde o správu horních fondů, došlo k tomu následovně. Začátkem roku 1952 byl uvězněn pracovník Archivu Ministerstva vnitra dr. Pavel Křivský, který spravoval po odchodu prof. Václava Husy na filozofickou fakultu montánní fondy. S prof. Husou jsem se tedy bohužel již v archivu nesetkala, až po několika letech jsem mu v rámci badatelské agendy vyhledávala materiál.

Několik dní po odchodu dr. Křivského jsem dostala klíč k budově Karmelitská čp.18, kde byly v prvním patře uloženy montánní fondy. Chodila jsem mezi regály a vyjeveně zírала na různá ručně napsaná písmenka a roky na několika desítkách krabic a stovky neoznačených různých balíčků, krabic, pořadačů a řady knih, tlustých, tenkých, malých, velkých až metrových a deset i víc kilogramů těžkých, uložených až do stropu, až jsem zabloudila (protože tam bylo mnoho různých kamrlíků nacpaných balíky a knihami). Když jsem se pídila po nějakých seznamech, nikdo o nich nevěděl a asi ani nebyly, protože materiál se svázal narychlo z různých úřadů, dolů, podniků, aby se zachránil před zničením. Až po nějaké době jsem našla v poslední místnosti, kde byla uložená část fondu Staré montanum, v regálu původní seznam z 19. století s označením starých skupin spisů fondu Staré montanum (ale tehdy jsem to nevěděla). A to bylo jediné vodítko pro ostatní materiál, žádné další seznamy, natož předávací, jsem nenašla. Kromě uložených písemností v Karmelitské bylo třeba zajišťovat další různé starší německé písemnosti z různých ministerstev, správních montánních úřadů a provozních montánních podniků, aby se nezničily. Přebírala jsem písemnosti pozdějšího fondu Vrchního úřad Příbram z ředitelství Rudných dolů v Příbrami, horní soudy, některé horní úřady a další písemný materiál související s hornictvím (později se část písemností jiných fondů např. dolů, různých podniků delimitovala). Novější písemnosti po polovině 19. století zůstaly uloženy u ředitelství v Příbrami.

Já jsem postupně nalézala v montánní problematice svou specializaci, která mi plně vyhovovala a práce s těmito fondy mě těšila. Potěšení bylo mnoho: když se nad hromadou písemností přišlo na to, jakým způsobem se bude zpracovávat

a podařilo se po vytřídění nepatřičných písemností, formovat fond. A největší radost byla, když se fond dokončil.

Potěšilo mě také, když přišel badatel (mnohdy nevěděl, co chce) a podařilo se nalézt, často v nezpracovaném materiálu, to, co potřeboval. Nebo když přijel asi v roce 1953 ředitel příbramských dolů a žádal nás, zda bychom nenašli nějaké informace o stařinách v Jílovém, že jsou v dole horníci a obává se, že je nad nimi voda. Ačkoliv byl materiál nezpracovaný, podařilo se nám během několika hodin nalézt mapu a popis dotyčného dolu. Ředitel přímo z badatelny volal, aby horníci okamžitě vyfárali a hodinu nato se voda provalila. To bylo největší potěšení z archivní práce. Později bylo podobných případů víc, i když ne tak dramatických.

Pocit, že archivařina neslouží jen několika archivářům a historikům pro potěchu, ale že jeho práce má i praktický význam a pomáhá lidem, je ten nejpěknější.

A byla bych neupřímná, kdybych nepřiznala, že práce s archivním materiálem mi umožnila využívat jej a publikováním málo známých nebo zcela neznámých skutečností přispět snad malým kamínkem do pokladnice historie.

Jak docházelo k přebírání horních fondů do archivu? Byla problematika hornictví obecně protěžovaná nebo naopak?

Část starších písemností Uranových dolů Jáchymov byla převzata, než jsem nastoupila do archivu. Část fondu Vrchní horní úřad Jáchymov jsme v roce 1952 vybírali a přebírali přímo ze zadržované místnosti v radnici v Jáchymově, kde byl uložen spolu s písemnostmi městského jáchymovského archivu. Novější písemnosti od poloviny 19. století zůstaly uloženy v registratuře v Jáchymově. Někdy v šedesátých letech přebíral archiv část novějšího materiálu z jáchymovského archivu (registratury). U toho jsem nebyla a nepřebírala ho. Materiál byl uložen v zapečetěné místnosti. Několikrát jsem něco v něm vyhledávala za dozoru. Podnikový archiv Uranových jáchymovských dolů se koncem sedmdesátých let stěhoval současně s ředitelstvím do Příbrami. Až do odchodu do důchodu jsem zde skartovala, ale dostávala jen předložené balíky a neměla možnost dostat se do depa a zjistit, jak registratura vypadá (vše bylo tajné).

Už za války se projevoval zájem o nerostné suroviny, které byly po válce základem pro obnovu hospodářství. Po válce bylo třeba rychle zajistit naléhavou potřebu surovin pro obnovu zrušeného hospodářství a průmyslu a hledaly se zdroje i nevyužitých zásob ve starých dílech a zavřených dolech nejen průzkumem, ale i na základě starých map a starých písemností.

Zejména na Slovensku, kde byl starší montánní materiál roztroušený v podnicích a různých místech, se začal svážet do Banské Štiavnice, aby mohl co

nejdříve sloužit pro praxi. Ministerstvo průmyslu tuto akci podporovalo a společně se správními slovenskými orgány a podniky (ty přispívaly finančně) ustavilo Slovenský báňský archiv.

Ale i v Čechách a na Moravě nutila naléhavá potřeba hornické praxe vyhledávat starší archivní materiál v písemnostech starých ústředních úřadů a zachraňovat novější ohrožené montánní písemnosti před zničením, a to nejen v úřadech (z nedostatku úložného prostoru) a montánních správních institucích, ale i přímo u některých dolů a podniků. Písemnosti ohrožené zničením se soustřeďovaly v Archivu ministerstva vnitřa, kam byly po přestěhování archivu z Valdštejnské ulice ukládány už před rokem 1950 v Karmelitské čp. 18 do prvního patra. Zároveň se zde soustřeďoval hornický materiál ze starých fondů AMV: například z gubernia byla vyčleněna montánní agenda a vznikl fond Nové montanum (až koncem osmdesátých let byl vrácen zpět do fondu gubernia), nebo z ministerstva veřejných prací bylo vyňato hornické oddělení (vráceno v šedesátých letech).

Ministerstvo průmyslu a snad i jiné montánní instituce přispívaly finančně pro soustřeďování materiálu z terénu do AMV a snad platilo i brigádníky - studenty na stěhování a snad i třídění materiálu (snad ještě na začátku padesátých let, ale to nevím jistě, protože jsem pracovala v jiných odděleních a budovách).

Od začátku roku 1952 jsem z pověření AMV spolupracovala s ministerstvem průmyslu, které chtělo po vzoru Slovenského báňského archivu vybudovat hornický archiv v Kutné Hoře. Dostala jsem lukrativní nabídku na vedoucího hornického archivu, ale odmítla jsem. Uvědomovala jsem si po zkušenostech s rozsáhlou badatelskou agendou pro průzkum, že nelze vyjímát části montánní agendy z jiných fondů, protože se ztrácejí souvislosti a v budoucnosti se budou mnohem obtížněji hledat. Snad v roce 1953 byl v Kutné Hoře zřízen samostatný báňský archiv pod patronací ministerstva, později se stal součástí Geofondu. Zpočátku se snažil „sbírat písemnosti“ montánní povahy (i část ministerstva hornictví, snad 8. odbor, už si to přesně nepamatuju, dnes je uložen asi v Geofondu), ale pracovníci hornického archivu byli brzy pověřováni konkrétními úkoly pro potřeby průzkumu týkajícího se znovuotevírání starých důlních prací a jiných naléhavých úkolů.

Montánní oddělení AMV úzce spolupracovalo s báňským archivem v Kutné Hoře i se slovenským Banským archivem v Banské Štiavnici i s pověřenými pracovníky ministerstva. Někdy i několik týdnů pracovali pověření pracovníci ministerstva (nebo montánního archivu) přímo v montánním oddělení AMV, které zajišťovalo nahlédací agendu pro jejich potřeby. V akutních případech vyhledávali pracovníci montánního oddělení písemnosti přímo k jednotlivým dolům v jednotlivých provozech, např. v Příbrami, Jílovém, několikrát pro Jáchymov apod.

Když v roce 1952 nastoupila do montánního oddělení dr. Věra Picková a později i Alena Malá, mohlo se oddělení věnovat vedle přebírání materiálu a skar-taci i třídění, pořádání a zpracovávání jednotlivých fondů zaměřené pro potřeby dolů. Krom toho jsme se snažily kompletovat materiál (někdy fyzicky, jindy odkazy) zejména z písemností ústředních úřadů uložených v jiných institucích, např. z Archivu Národního muzea, Zemského archivu apod.

V oblasti dějin hornictví jste navázala odbornou spolupráci s řadou domácích i zahraničních institucí. Mohla byste krátce tuto spolupráci charakterizovat?

Účastnila jsem se aktivně pravidelných každoročních hornických seminářů v Národním technickém muzeu s mezinárodní účastí, montánní sekce Příbram ve vědě a technice s mezinárodní účastí (někdy jsem měla příspěvek, jindy malou výstavku archivních dokumentů), podobně i mezinárodních setkání v Banském archivu v Banské Štiavnici, v Mikulově apod. (V Mikulově jsem při jednom setkání historiků dělala společníci manželce pozdějšího ředitele Rakouského státního archivu ve Vídni pí. Mikoletzké). Na těchto akcích se setkávali odborníci se zájmem o hornickou historii z východního i západního Německa, Rakouska, Polska, dokonce z Anglie a vyměňovali si své poznatky a zkušenosti a navazovali spolupráci. Někteří hledali informace o konkrétních problémech své práce a nejednou se pak obraceli na SÚA.

Spolupráce s Rudnými doly Příbram, Uranovými doly Jáchymov a s Geofondem vyplynula z potřeb zajistit jejich některé problémy z praxe vyhledáváním starých map a písemností. Někdy to bylo dramatické vyhledávání pro jednotlivé provozy, někdy i do noci, i týden, když čas kvačil a byl ohrožen plán státních dodávek strategických surovin. Odměnou to byl pocit, že jsme se podílely na problémech praktického života, někdy i záchrany horníků a že jsme mohly využít archivních zkušeností pro normální život. Jen jednou jsme dostaly s kolegyní Pickovou peněžní odměnu 4000 Kčs (když byl měsíční plat 800 Kčs) prostřednictvím vedení SÚA, kterou jsme musely odevzdat ROH, z této částky jsme dostaly do pořadačky za odměnu přenosné malé rádio.

Já osobně jsem dostala od Cínových dolů Horní Slavkov odměnu fátat do starých provozů (bylo to v době, kdy ještě ženy nesměly fátat, nevím, jestli teď už smí). Byl to jeden z mých životních zážitků. Po sfárání v kleci jsme asi kilometr pochodovali chodbou a pak jsme narazili na jámu asi 50 m hlubokou, v níž byly asi po 8 až 10 m umístěny na neohrazených a dřevěných plošinách žebříky, vždy na protilehlé straně byl postavený další a muselo na něj přelézt. Strachy

jsem nemohla ani vydechnout a tvářit se statečně. Potom jsme prolézali starými díly, úzkými chodbičkami, opírali se rameny o skálu a postupovali v předklonu. Mohla jsem si přiložit ruku na rýhy vysekané mlátkem a kladívkem starých horníků a vstřebat pocit sounáležitosti s nimi. Končili jsme asi půlkilometrovým pochodem ve staré odvodňovací štolě.

S Vaším jménem je rovněž spojeno vytvoření koncepce činnosti Státního ústředního archivu směrem k veřejnosti, zejména systematické výstavy a organizace publikační činnosti. Mohla byste tuto koncepci krátce přiblížit?

V padesátých letech se zajišťovaly nejen praktické potřeby archivu, ale i teoretický a metodický rozvoj archivní práce a z toho zákonitě plynula nutnost zviditelnit práci archivu, a to nejen pro potřeby badatelské historické obce, ale i pro veřejnost. Pracovníci SÚA připravili Průvodce a velmi aktivně se podíleli na právě Celostátní výstavě archivních dokumentů na Hradě a zajišťování průvodcovské činnosti. Kromě toho se přejímalo stále mnoho nového materiálu, skartovalo se, probíhaly pořádací i zpřístupňování práce, proto na ostatní činnost nebyl čas ani síly.

První větší výstavu archivních dokumentů přímo v budově v Karmelitské připravili členové skupiny sportovního klubu Rudá hvězda v SÚA před spartakiádou v roce 1960 (byla jsem předsedkyní skupiny, měli jsme asi 20 členů, převážně žen). Vyklidili jsme a umyli podlahu ve dvoraně, s příspěvním rudohvězdníků a ostatních mladších kolegů sehnali v archivu různé stoly a naaranžovali dokumenty (o bezpečnost se nestarali, ale nic se neztratilo) se sportovní tematikou z různých fondů a navázali spolupráci s Tyršovým domem. O výstavu byl dost velký zájem.

Později se realizovaly příležitostně větší nebo menší výstavy k různým výročím (např. 450 let Jáchymova s tiskovkou a jiné), k tématům nebo k materiálům z fondů. Většinou je připravovali pracovníci z některého oddělení. Později archiv opatřil (podílela jsem se na tom) prosklené uzavřené stoly s osvětlením. Výstavy se konaly v prostorách před badatelnou, nebo v Malovaném sále. Archiv se účastnil i větších mimoarchivních výstav např. Cín v dějinách v Národním technickém muzeu nebo zapůjčoval dokumenty na jiné výstavy.

Publikační činnost zpočátku vyplynula též z pořádací práce jednotlivých oddělení a zájmu pracovníků (sešitové kostarové tisky zaměřené k různým tématům nebo výročím). Tisk obstarávalo tiskové pracoviště (1 člen) konservačního oddělení a já jsem zajišťovala odborný dohled a materiálové potřeby a později

kontakty s tiskárnou vnitra, ale i v Sadské. Vyřizovala jsem odesílání povinných výtisků, spolupracovala jsem s kolegy z jednotlivých oddělení apod. Později koncem šedesátých a začátku sedmdesátých let se začaly připravovat edice (i řady) dokumentů, většinou z podnětu pracovníků jednotlivých oddělení. Vedení archivu plně podporovalo publikační iniciativu jednotlivých oddělení a publikační činnost odborných zaměstnanců.

Další oblasti, které jste se intenzivně věnovala, bylo období dějin okupace a protifašistického odboje.

V roce 1961 poslední den před ukončením mateřské dovolené mě navštívil dr. Charous, tehdejší vedoucí oddělení, které tehdy spravovalo montánní fondy, a oznámil mi, že jsem byla přeložena do oddělení nových fondů bez jakéhokoliv důvodu. Oplakala jsem to, ale z archivu jsem neodešla a nastoupila. Pracovníky oddělení jsem dobře znala a začala pracovat na rozpracovaném fondu Komise pro stíhání válečných zločinců a jiných fondů oddělení. Po práci jsme s kolegyní Irenou Malou a kolegou Lesjukem připravovali ze zájmu edici dokumentů hospodářské povahy z různých fondů z období po první světové válce. Měla to být ediční řada, ale další díly se nerealizovaly. V době letních dovolených jsem vykonávala v oddělení nahledací agendu a narazila na zajímavý materiál pochodů smrti z koncentračních táborů. Dohodly jsme se s I. Malou, že se pokusíme téma doplnit o údaje z jiných archivů. Později jsme spolupracovaly s R. Bubeníčkovou-Hlušíčkovou na dalších tématech (železničáři v odboji, koncentrační tábory aj.). Zapojila jsem se do práce na edici profašistického boje, kterou připravovalo oddělení. Pracovala jsem na ní, i když jsem se vrátila po odchodu dr. Pickové z archivu do montánního oddělení.

Měla jste možnost bádat i ve vídeňských archivech, na co jste se zde soustředila a jaké vidíte perspektivy v tomto ohledu?

Byla jsem vyslána na dva studijní pobyty do Archivu Dvorské komory ve Vídni. Při prvním jsem studovala Pamětní knihy (Gedenkbücher) rakouské řady staré dvorské komory, které jsem viděla při exkurzi jako doprovod manžela na historický kongres. Když jsme byli v depu, uviděla jsem řadu Pamětních knih a na jedné byl nápis Boehmen a neodolala a poprosila, zda bych se mohla podívat do obsahu. Při prvním studijním pobytu jsem se zaměřila na Pamětní knihy (řady rakouské, české byly předány už ve dvacátých letech) a orientovala se po fondech archivu. Při druhém pobytu jsem měla za úkol zjistit, do jaké míry se dochovaly mapy českého původu se zřetelem na montánní tematiku

z 18. a 19. století a případně zjistit písemnosti z druhé poloviny 19. století týkající dělnického hnutí, které nebyly odevzdány při rozluce ve dvacátých letech. Protože to bylo náročné, požádala jsem ředitele, zda bych mohla chodit do archivu brzy ráno, když tam chodí uklízečky. Dovolil mi připravit si materiál na ráno před úřední dobou a dovolil mi půjčovat si na sobotu a neděli inventáře apod. Když viděl můj zájem a snahu rakouský archivních kolegů pomoci mi, umožnil mi navštívit i archiv vídeňského policejního ředitelství. Bohužel pobyt se krátil, takže jsem v policejním archivu mohla pracovat jen 1 a půl dne, ale zato přímo v depotu.

Mohla byste krátce naznačit, jaké vidíte do budoucna úkoly v oblasti zpřístupňování a využívání horních fondů?

Bohužel jsem po odchodu ze Státního ústředního archivu neměla možnost zjišťovat využívání nebo zpracovávání montánních fondů, proto nemohu vyjádřit svůj názor na současné využívání a zpracovávání konkrétně. Využívání horních fondů záleží na dvou základních faktorech. Zaprvé na zájmu a potřebách pracovníků z hornické praxe. A zadruhé historiků, kteří by se tematikou chtěli zabývat a prokousávat se dost náročným starými i novými odbornými termíny a nedat se odradit nečitelnými texty (plynoucí z potřeb praxe).

Když jsem z archivu odcházela, skoro všechny montánní fondy (kromě části substitucí a zčásti označených doplňků montánních fondů) byly základním způsobem zpracovány, měly vypracované inventáře nebo jejich koncepty. Valná většina, skoro všechny, měly zpracovány seznamy knih, i když nebyly vytištěné. Výjimku tvořilo Staré montanum, které kromě úředních knih mělo zpracováno několik dochovaných pomocných knih. Kromě orientačního soupisu oddělení z počátku 19. století a soupisu místních jmen signatury 5 se o obsahu písemností nic nevědělo a badatelská praxe se vykovávala „po čuchu“ a pokusem.

Potřeby praxe a odborných montánních pracovníků nutily hledat možnosti podrobnějšího zpracování. Pokusily jsme se začít katalogizovat fond od první signatury, ale zjistily, že je to práce nad možnosti jednoho pracovníka (dr. Malá byla dlouhodobě nemocná). Proto jsem zvolila pokusně zpracovat „krabicový inventář“. Jednotku tvořila krabice a z ní jsem vypisovala zajímavé informace o dolování, technice (požadavek montánních pracovníků), jména správních úředníků, záznamy různých zajímavých událostí pro historii apod. (orientačně 30–50 údajů na krabici). Měla jsem zlomenou nohu a nesrustala. Vedení archivu mi dovolilo vozit si každý týden jednu krabici domů (řidič pan Frydrych) a já jsem mohla pracovat 8 i více hodin denně. Když jsem nastoupila do práce, když to bylo možné, pokračovala jsem v inventarizaci. Dokončila ji před odchodem do

důchodu (přes 1200 stránek strojopisu). Opravy jmen jsem dělala bezplatně asi před třemi lety z vlastní iniciativy po dohodě s dr. Drašarovou.

Do budoucna by bylo možno použít mého inventáře k vytvoření rejstříku, případně doplnit údaje; v inventáři jsou uvedeny odkazy na dochované pomocné knihy a opakující se informace (např. konsultační protokoly jsou stručně označeny). Chtěla jsem ze zájmu přepsat inventář a dopracovat, ale zradilo mě zdraví. Domnívám se, že by bylo reálné zpracovat další inventáře jednotlivých částí fondu a pořídit k nim rejstříky (věcný, osobní, místní). Umožnila by se orientace ve fondu a doplnily by se zbývající informace. Ve fondu je spousta neznámých pramenů k hospodářským dějinám českých zemí – Čech, Moravy, Slezska, Kladska, Lužice, a to je zcela netknuté. Takže si myslím, že by bylo dobré, kdyby se to postupně zpracovávalo. Nedalo by to snad ani tolik práce, kdyby se využil můj koncept inventáře a rejstříky by nezatěžovaly tolik, kdyby se dělaly po částech.

Domnívám se, že montanní fondy na rozdíl od jiných fondů obsahují vedle správních a úředních údajů množství velmi zajímavých informací o životě a každodenní praxi tehdejší doby. Poskytují řadu informací nejen pro obecné a hospodářské dějiny a dějiny hornictví, ale i základní materiál pro sociální a právní dějiny a výrazné množství údajů pro mzdovou a cenovou oblast a to nejen pro České země, ale i pro Lužici, Kladsko a Slezsko (především Staré montanum, pro poslední tři jmenované země, dosud zcela nevyužité). Naleznou se v nich dokumenty pro mezinárodní vztahy a propojení zejména finanční a pro vývoj technického pokroku nejen v hornictví, ale i ve strojírenství, chemickém průmyslu, vodním hospodářství a lesnictví. Cenné jsou i záznamy a nařízení o bezpečnosti práce. A nejen to. Často posloužily tyto fondy též pro současný provoz dolů, zejména starými mapami, zprávami o dolech, jejich hloubkách, vytěženosti i zásobách apod. A i v budoucnu budou nepochybně sloužit.

Po odchodu do důchodu jste dlouhá léta pracovala v Archivu Národní knihovny. Mohla byste krátce charakterizovat svou činnost na tomto pracovišti?

Po odchodu do důchodu v roce 1986 jsem v roce 1987 nastoupila do Archivu Národní knihovny, protože archivářka dr. Hekrdlová odešla na mateřskou dovolenou. Poznala jsem ji spolu s dalšími několika studenty, kterým jsem z popudu profesora Skály vybírala německé texty z 16. a 17. století pro seminární práce (s profesorem Skálou jsem se znala z konzultací s překlady nečitelných montanních textů a vyhledávání pro jeho badatelské práce).

V této době se Archiv NK začal budovat. Když jsem nastoupila, byla už převzata část písemností z období po první válce. Ostatní písemnosti starší i novější byly rozptýleny v oddělení rukopisů a jiných odděleních a útvarech a nejednou i v nevyhovujících skladištích. Přebírala jsem starší písemnosti z oddělení rukopisů a novější materiál (i po roce 1945) po skartaci z jednotlivých oddělení. Když se kolegyně Hekrdlová vrátila z mateřské, dohodly jsme se, že budu zpracovávat materiál do roku 1918, ona novější, aby se mohla věnovat vedení a budování archivu.

Třídila a pořádala jsem různé staré písemnosti nejen z činnosti knihovny, ale i různé části fondů nebo jednotliviny darované nebo zakoupené knihovnou. Postupně jsem začala zpracovávat jednotlivé fondy a z této činnosti jsem uveřejnila několik studií. Zapojila jsem se též do prací knihovny pro přípravu pro publikaci Handbuch deutscher historischen Bestände in Europa, spolupracovala též na vydání Rukověti historických fondů NK.

Pokud bychom se vrátili na počátek, vybrala byste si opět povolání archivářky?

Až se podruhé narodím, vyberu si archivařinu znovu a znovu montanní fondy, ale občas zabruslím i do jiných fondů, to přispívá k archivářskému rozhledu a inspiraci.

Rozhovor proběhl korespondenčně v lednu – říjnu 2012.

Rozhovor vedl Jan Kahuda.